

ОЦІНКА ПЛАТОСПРОМОЖНОСТІ І ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ У СИСТЕМІ АНТИКРИЗОВОГО УПРАВЛІННЯ

GUESS VALUE OF PAYMENT-WORTHINESS AND FINANCIAL SUSTAINABILITY IN ANTICRISIS MANAGEMENT SYSTEM

УДК 336.201.2:005.334

Дробишева О.О.

к.е.н., доцент кафедри
економіки підприємства
Запорізька державна
інженерна академія

Чиколов Д.В.

студент
Запорізька державна
інженерна академія

У даній статті розкриті теоретичні та методичні підходи до оцінки фінансової стабільності промислових підприємств. Розглянуто платоспроможність суб'єкта господарювання та її відношення до фінансової стійкості підприємства. Запропонована система показників фінансової стійкості підприємства

Ключові слова: платоспроможність, фінансова стійкість, антикризове управління, коефіцієнт фінансової автономії, фінансовий леверидж, капітал, зобов'язання

В данной статье раскрыты теоретические и методические подходы к оценке финансовой устойчивости промышленных предприятий. Рассмотрены платежеспособность предприятия и его отношение к финансо-

вой устойчивости предприятия. Предложена система показателей финансовой устойчивости предприятия

Ключевые слова: платежеспособность, финансовая устойчивость, антикризисное управление, коэффициент финансовой автономии, финансовый леверидж, капитал, обязательства

This article describes theoretical and methodological approaches to guess valuing the financial stability of enterprises. We consider the payment-worthiness of the entity and its relation to the financial stability of the enterprise. Indicators system of financial viability is proposed.

Key words: payment-worthiness, financial sustainability, anti-crisis management, equity to total assets, financial leverage, capital, liabilities.

Постановка проблеми. На сучасному етапі негативні наслідки світової фінансової кризи 2008 року підсилюються наявністю системних протиріч у національній економіці, що значним чином відбивається на економічній ситуації в Україні. Наслідком цього є зниження рівня платоспроможності та фінансової стійкості вітчизняних підприємств, що підриває довіру до них з боку інвесторів. Виходячи з того, що криза неплатоспроможності набула систематичного характеру, можна констатувати, що існуючі на сьогодні методи та моделі управління фінансовою стійкістю та платоспроможністю характеризуються низькою ефективністю. З огляду на це, необхідність вирішення проблем, пов'язаних із постійним і своєчасним аналізом показників фінансової стабільності та платоспроможності підприємств, а також розробкою науково-методичних підходів щодо попередження та подолання кризи на підприємстві, набуває значної актуальності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Наукові дослідження щодо проблем забезпечення фінансової стабільності, теорії та практики фінансового аналізу та оцінки ризиків у сучасних умовах, а також питань антикризового управління варто виділити роботи таких авторів, як: Е. Альтман, Я. Мітроф, Дж. Олсон, Б. Паттерсон, К. Познер, П. Робертсон, Г. Спрингейт, Г. Тішоу, Р. Тофлер, Г. Уебстер, С.М. Фінк та ін.

Постановка завдання. Мета статті полягає у дослідженні методів оцінки та діагностики фінансової стійкості підприємства та втрати підприємствами платоспроможності з метою вдосконалення методичного інструментарію антикризового управління.

Виклад основного матеріалу дослідження. Будь-яке підприємство є системою і складається із взаємопов'язаних елементів, зв'язків, відносин,

а тому як система може перебувати в стійкому або в нестійкому стані. У ринковій економіці кризовий фінансовий стан підприємства, який вказує на хронічну неплатоспроможність, може привести його до банкрутства.

Антикризове управління підприємством включає діагностику, моніторинг та ідентифікацію фінансового стану підприємства за певними економічними показниками: рівнем втрати платоспроможності та порушенням фінансової стійкості. У залежності від ідентифікованого фінансового стану розроблюються специфічні антикризові заходи, які сприяють фінансовому оздоровленню та ефективній роботі підприємства.

Проблема антикризового управління зумовлена потребою в постійному своєчасному аналізі показників фінансової стійкості та платоспроможності. Використання даних показників дає можливість не допустити банкрутства підприємств, оцінити їх платоспроможність і кредитоспроможність. Важливо зазначити, що в антикризовому управлінні за допомогою основних коефіцієнтів ліквідності та платоспроможності підприємства можна вирішити такі головні завдання:

- своєчасне діагностування передкризового стану підприємства і вжиття необхідних заходів щодо прогнозування кризових явищ;
- усунення неплатоспроможності, формування фінансової стійкості підприємства, мінімізація наслідків фінансової кризи;
- запобігання зниженню інвестиційної привабливості, скороченню власних коштів для фінансування виробничо-господарської діяльності, залученню значних коштів, які можуть призвести до фінансових труднощів чи фінансової кризи [1].

Особливості оцінки стану фінансової стійкості та платоспроможності підприємства в системі анти-

кризового управління показує, за якими конкретними напрямками треба вести роботу, також дає можливість виявлення найбільш важливих аспектів і найбільш слабких позицій у фінансовому стані на конкретному підприємстві. Також важливим в антикризовому управлінні є забезпечення стабільного розвитку підприємства та стійкого фінансового стану за будь-яких економічних, політичних, соціальних ситуацій. Для вирішення даного завдання важливим є комплексний та систематичний аналіз фінансових показників діяльності підприємства; якісний рівень управління підприємством, тобто можливості оперативного прийняття рішень і їх реалізації; оптимізація бізнес-процесів.

Розглянемо методичні підходи, які використовуються для діагностики фінансової неплатоспроможності підприємства. У процесі встановлення втрати фінансової стабільності та платоспроможності підприємства виділяють два напрями: систему фінансової експрес-діагностики та фундаментальну діагностику фінансового стану. Експрес-діагностика представляє собою систему регулярної оцінки кризових параметрів фінансового розвитку підприємства, здійснюваної на базі даних фінансового обліку за стандартними алгоритмами аналізу, з метою раннього виявлення негативних тенденцій [2, с. 276] і попередньої оцінки масштабів його кризового стану [3, с. 69].

Попереджувальний ефект експрес-діагностики найбільш відчутний на стадії легкої фінансової кризи підприємства. Коли кризова ситуація набуває інших масштабів негативного розвитку, експрес-діагностику доцільно доповнити системою фундаментальної діагностики – сукупності аналітичних параметрів кризового розвитку фінансового стану підприємства, в основі здійснення якої лежать методи факторного аналізу та прогнозування (ймовірності настання банкрутства зокрема).

При проведенні фундаментального аналізу використовуються показники-індикатори: прибутковість, ліквідність, платоспроможність, кредитоспроможність, ділова активність, фінансова стійкість тощо.

Слід зазначити, що насамперед розглядаються показники фінансової стійкості та платоспроможності.

Платоспроможність – це здатність підприємства своєчасно і в повному обсязі провести розрахунки за поточними зобов'язаннями. Спроможність вчасно розраховуватись з короткостроковою заборгованістю, підтримувати платоспроможність у несприятливих обставинах, збільшувати обсяги реалізації та отримувати прибуток свідчить про стійкий фінансовий стан підприємства. Фінансова стійкість забезпечує стабільну платоспроможність в оглядному майбутньому, в основі якої лежить збалансованість активів і пасивів, доходів і витрат та грошових потоків.

Фінансова стійкість – це здатність суб'єкта господарювання функціонувати і розвиватися, зберігати рівновагу своїх активів і пасивів у зовнішньому і внутрішньому середовищі, яке змінюється; що гарантує його постійну платоспроможність та інвестиційну привабливість у межах припустимого рівня ризику [4, с. 486].

На фінансову стійкість підприємства впливають такі фактори: стан підприємства на товарному ринку; конкурентоспроможність продукції (робіт, послуг); ділова репутація підприємства; залежність підприємства від зовнішніх інвесторів і кредиторів; наявність неплатоспроможних дебіторів; ефективність господарських і фінансових операцій.

Суттєво впливають на підприємство взагалі й фінансову стійкість, зокрема, зовнішні фактори: політична стабільність; економічні умови господарювання; розвиток техніки і технології; платоспроможний попит споживачів; економічна і фінансово-кредитна законодавча база; соціальна і екологічна ситуація в суспільстві; податкова політика; рівень конкурентної боротьби; розвиток фінансового і страхового ринку [5, с. 278].

Основною умовою забезпечення фінансової стійкості підприємства є формування достатніх обсягів коштів, які дають змогу в повному обсязі виконати свої зобов'язання. Іншими словами, підприємство буде фінансово стійким, якщо величина його вхідних грошових потоків від операційної діяльності перевищуватиме вихідні.

Основними завданнями аналізу рівня фінансової стійкості підприємства є оцінка рівня платоспроможності. Аналіз фінансової стійкості може бути доповнений детальним аналізом забезпеченості і ефективності використання оборотних коштів підприємства за їх видами, зокрема виробничих запасів, дебіторської заборгованості та грошових коштів. У процесі аналізу фінансової стійкості підприємства необхідно проаналізувати дебіторську заборгованість, установити її склад і структуру за термінами виникнення, виявити: нормальна вона чи невиправдана. На фінансову стійкість підприємства впливає не сама по собі наявність дебіторської заборгованості, а її розмір, рух і форма.

Коефіцієнти, які характеризують фінансову стійкість підприємства та алгоритми їх розрахунку на основі форми № 1 «Баланс», наведено в таблиці 1. Для оцінки ймовірності зниження фінансової стійкості або банкрутства в сучасній світовій практиці фінансово-господарської діяльності підприємств найбільш широке застосування отримали дискримінантні моделі. На нашу думку дискримінантний аналіз є досить складним підходом до оцінки ризику банкрутства підприємств.

Фінансова стійкість і платоспроможність підприємства взаємопов'язані. Платоспроможність по відношенню до фінансової стійкості може роз-

Таблиця 1

Зміст та розрахунок коефіцієнтів, які характеризують фінансову стійкість підприємства

Назва показника	Розрахунок	Зміст
Коефіцієнт автономії, Кавт	$Кавт = \frac{p.1495}{p.1900}$	Показує частку власного капіталу у загальній сумі джерел коштів (валюти балансу)
Коефіцієнт концент-рації позикового капіталу, Кпк	$Кпк = \frac{p.1595+p.1695}{p.1900}$	Показує частку позикового капіталу у загальній сумі джерел коштів (валюти балансу)
Коефіцієнт фінанси-вої залежності, Кфз	$Кфз = \frac{p.1900}{p.1495}$	Показує, яка сума коштів припадає на одиницю власного капіталу, обер-нений до Кавт
Коефіцієнт фінанси-вої стійкості, Кфс	$Кфс = \frac{p.1495}{p.1595+p.1695}$	Показує співвідношення власного і залученого капіталу
Коефіцієнт концент-рації поточної забор-гованості, Кпз	$Кпз = \frac{p.1695}{p.1300}$	Показує, яку частину активів сфор-мовано за рахунок поточних зобов'язань
Коефіцієнт фінанси-вого левериджу, Кфл	$Кфл = \frac{p.1595+p.1695}{p.1495}$	Показує співвідношення залученого і власного капіталу, обернений до Кфс
Коефіцієнт маневро-вості оборотних активів, Кма	$Кма = \frac{p.1195-p.1695}{p.1695}$	Характеризує суму власного оборот-ного капіталу на одну грошову одиницю оборотних активів
Коефіцієнт маневро-вості власного капіталу, Кмвк	$Кмвк = \frac{p.1195-p.1695}{p.1495}$	Характеризує суму власного оборотного капіталу на одну грошову одиницю власного капіталу
Коефіцієнт маневро-вості позикового капіталу, Кмпк	$Кмпк = \frac{p.1195-p.1695}{p.1595+p.1695}$	Характеризує суму власного оборот-ного капіталу на одну грошову одиницю позикового капіталу

глядатися з різних точок зору. Однією з них є визна-чення платоспроможності, як можливості забезпе-чувати фінансову стійкість за рахунок своєчасного і повного виконання платіжних зобов'язань, впли-вають з товарних, кредитних та інших операцій грошового характеру. Фінансова стійкість через платоспроможність впливає на форми, умови комерційних угод і умови поповнення обігових коштів. У платоспроможності відбивається спів-відношення між платежами підприємства та гро-шовими надходженнями.

Другою точкою зору розгляду платоспромож-ності по відношенню до фінансової стійкості є визначення її можливості погашати боргові зобов'язання підприємства. У цьому випадку платоспроможність виражається ліквідністю, яка відображає здатність підприємства в будь-який момент здійснювати необхідні витрати. Ліквідність залежить від величини заборгованості, а також від структури та обсягу ліквідних коштів. Нездатність підприємства погасити свої зобов'язання перед кредиторами приводить її до банкрутства. У цьому випадку фінансова стійкість виступає в якості бар'єру банкрутства і забезпечує виконання май-нових претензій у разі їх виникнення.

У фінансовій стійкості, як було зазначено вище, відображаються результати виробничої та фінан-сової діяльності. Фінансова стійкість представляє системний процес взаємодії цих двох результатів з їх зворотним зв'язком. Через управління оборот-

ними коштами організації фінансова і економічна стійкість забезпечують досягнення максималь-ного доходу на вкладений капітал. Витримування фінансової рівноваги, що задається обмеженнями фінансового та економічного характеру, дозво-ляє фінансовій стійкості забезпечити оптимальне зростання доходу промислового підприємства з урахуванням її стратегії розвитку [6, с. 88-89].

Таким чином, фінансову стійкість промисло-вого підприємства можна охарактеризувати, як цілісну, логічну систему функцій, яка характери-зує системний процес фінансової діяльності, що виражається у здатності підприємства погасити свої зобов'язання у строк, забезпечити зростання дисконтованого доходу і фінансову рівновагу.

Висновки з проведеного дослідження. В умовах складної фінансово-економічної ситуації в Україні, яка пов'язана зі зовнішніми глобальними проблемами та внутрішніми складними політично-економічними питаннями, підприємствам необ-хідно вжити усіх можливих заходів щодо стабілізації фінансово-господарської діяльності. З цією метою доцільно рекомендувати проводити постійний моні-торинг та оперативний аналіз показників фінансо-вої стійкості та платоспроможності. У системі анти-кризового управління зазначені групи показників вказують, за якими конкретними напрямками треба вести роботу, дають можливість виявити найбільш важливі аспекти і найбільш слабкі позиції у фінан-совому стані на конкретному підприємстві.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Бобрик А. П. Антикризове управління ліквідністю та платоспроможністю підприємства / А. П. Бобрик [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://conf.ztu.edu.ua/wp-content/uploads/2016/07/100.pdf>.
2. Бобылева А. З. Финансовое оздоровление предприятий. Теория и практика / А.З. Бобылева. – М.: Дело, 2004. – 256 с.
3. Шеремет О.О. Фінансовий аналіз: Навч. Посібник / О.О. Шеремет. – К.: Кондор, 2010. – 194 с.
4. Партин, Г. О. Особливості впливу основних чинників на фінансову стійкість підприємства в умовах фінансово-економічної кризи [Текст] / Г. О. Партин – Збірник науково-технічних праць Національного лісотехнічного університету України. – 2010. – № 10 – С. 276-279.
5. Базилінська, О. Я. Фінансовий аналіз: теорія та практика: навчально-методичний посібник [Текст] / О. Я. Базилінська – К.: ЦУЛ, 2009. – 328 с.
6. Місленніков Є. І. Фінансова стійкість як наукова-практична проблема функціонування промислового підприємства / Є.І. Місленніков, Хашими Р.Е. // Ринкова економіка: сучасна теорія і практика управління. – Том 1. – Вип. 2/2 – С.83-90.
7. Василенко В. О. Антикризове управління підприємством: Навч. Посібник / В.О. Василенко. – 2-ге видання, випр. і допрац. – К.: ЦНЛ, 2008. – 504 с.
8. Лігоненко Л. О. Антикризове управління підприємством: теоретико- методологічні засади та практичний інструментарій / Л.О. Лігоненко – К: КНТЕУ, 2009. – 580 с.

REFERENCES:

1. Bobryk A. P. Antykryzove uprav- linnya likvidnistyu ta platospromozhnistyu pid- pryemstva / A. P. Bobryk [Elektronnyy resurs]. – Rezhym dostupu: <http://conf.ztu.edu.ua/wp-content/uploads/2016/07/100.pdf>.
2. Bobileva A. Z. Fynansovoe ozdorovlenye predpnyatyy. Teoryya y praktyka / A.Z. Bobileva. – M.: Delo, 2004. – 256 s.
3. Sheremet O.O. Finansovyy analiz: Navch. Posibnyk / O.O. Sheremet. – K.: Kondor, 2010. – 194 s.
4. Partyn, H. O. Osoblyvosti vplyvu osnovnykh chynnykiv na finansovu stiykist' pidpnyemstva v umovakh finansovo-ekonomichnoyi kryzy [Tekst] / H. O. Partyn – Zbirnyk naukovo-tekhnichnykh prats' Natsional'noho lisotekhnichnoho univertsytetu Ukrainy. – 2010. – No 10 – S. 276-279.
5. Bazilins'ka, O. Ya. Finansovyy analiz: teoriya ta praktyka: navchal'no-metodychnyy posibnyk [Tekst] / O. Ya. Bazilins'ka – K.: TsUL, 2009. – 328 s.
6. Mislennikov Ye. I. Finansova stiykist' yak naukova-praktychna problema funktsionuvannya promyslovoho pidpnyemstva / Ye.I. Mislennikov, Khashymi R.E. // Rynkova ekonomika: suchasna teoriya i praktyka upravlinnya. – Tom 1. – Vyp. 2/2 – S.83-90.
7. Vasylenko V. O. Antykryzove upravlinnya pidpnyemstvom: Navch. Posibnyk / V.O. Vasylenko. – 2-he vydannya, vypr. i dooprats. – K.: TsNL, 2008. – 504 s.
8. Lihonenko L. O. Antykryzove upravlinnya pidpnyemstvom: teoretykometodolohichni zasady ta praktychnyy instrumentariy / L.O. Lihonenko – K: KNTEU, 2009. – 580 s.